

POSTANOWIENIE

27 czerwca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marcin Łochowski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 27 czerwca 2024 r. w Warszawie
zażalenia Skarbu Państwa - Prezesa Sądu Okręgowego w W.
na wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 19 maja 2023 r., VI ACa 1290/22,
w sprawie z powództwa R. S.
przeciwko Skarbowi Państwa - Prezesowi Sądu Okręgowego w W.
o zapłatę,

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z 19 maja 2023 r. uchylił wyrok Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie z 24 czerwca 2022 r. i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania. Sąd pierwszej instancji oddalił powództwo R.S. przeciwko Skarbowi Państwa o odszkodowanie za szkodę wyrządzoną przez wydanie postanowienia Sądu Okręgowego utrzymującego w mocy orzeczenie referendarza sądowego o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych, które skutkowało zwrotem wniesionego przez powoda pozwu z uwagi na jego nieopłacenie.

Sąd drugiej instancji wskazał, że w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 25 lutego 2021 r., uchylającego do ponownego rozpoznania poprzednie orzeczenie Sądu Okręgowego, przesądzono, że nie stanowi

przeszkody w realizacji roszczeń odszkodowawczych fakt, że powód świadomie nie skorzystał z możliwości powtórnego wniesienia powództwa. Ocena ta została wyrażona w konkretnych okolicznościach i nie mogła zostać podważona przez Sąd Okręgowy ponownie rozpoznający sprawę (art. 386 § 6 k.p.c.). W szczególności Sąd ten nie mógł zanegować istnienia związku przyczynowego między odmową zwolnienia powoda od kosztów a szkodą wywołaną niezaspokojeniem roszczenia objętego zwróconym pozwem.

Sąd Apelacyjny w pierwszym wyroku kasatoryjnym przesądził jednocześnie, że postanowienie Sądu Okręgowego, utrzymujące w mocy orzeczenie referendarza sądowego o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych, było rażąco i oczywiście sprzeczne z porządkiem prawnym, a powód może dochodzić odszkodowania, mimo że nie składał zażalenia na zarządzenie o zwrocie pozwu. Przy powtórным rozpoznaniu sprawy Sąd pierwszej instancji mógł jedynie ocenić istnienie szkody i jej wysokość, ponieważ kwestia związku przyczynowego została już rozstrzygnięta. W tych okolicznościach Sąd Apelacyjny uznał, że Sąd Okręgowy nie rozpoznał istoty sprawy (art. 386 § 4 k.p.c.), skoro w kwestii rozmiaru szkody powoda nie poczynił żadnych ustaleń i ocen, uchylając się od analizy w tym przedmiocie.

Zażalenie na to postanowienie wniósł pozwany, zaskarżając je w całości, wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Skarżący zarzucił naruszenie art. 386 § 4 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Rozpoznając przewidziane w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. zażalenie na kasatoryjne orzeczenie sądu drugiej instancji, Sąd Najwyższy bada jedynie, czy sąd ten prawidłowo zastosował art. 386 § 2 lub § 4 k.p.c. Sąd drugiej instancji może bowiem uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania tylko w przypadku nieważności postępowania (§ 2), nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy zachodzi konieczność przeprowadzenia przez ten sąd postępowania dowodowego w całości (§ 4).

Zażalenie na orzeczenie kasatoryjne służy więc przeprowadzeniu kontroli, czy orzeczenie zostało prawidłowo oparte na jednej z tych przesłanek, a zatem, czy

powołana przez sąd rozpoznający apelację przyczyna uchylenia odpowiada ustawowej podstawie. Przedmiotem badania przy rozpoznaniu zażalenia jest więc istnienie procesowych podstaw wydania przez sąd drugiej instancji orzeczenia kasatoryjnego, zamiast merytorycznego zakończenia sprawy (postanowienia SN: z 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC 2013, nr 3, poz. 41; z 14 marca 2019 r., IV CZ 94/18).

Sąd Najwyższy przyjmuje konsekwentnie, że rozstrzygnięcie o uchyleniu wyroku i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania następuje w razie stwierdzenia takich wad orzeczenia w postępowaniu sądu pierwszej instancji, których sąd drugiej instancji nie może sam usunąć, wydając wyrok reformatoryjny. Prowadzenie przez sąd drugiej instancji uzupełniającego postępowania dowodowego i orzekanie reformatoryjne powinno zatem stanowić regułę, gdyż odpowiada założeniom apelacji pełnej. Przemawia to za ścieśniającą wykładnią przyczyn uchylenia orzeczenia określonych w art. 386 § 2 i § 4 k.p.c.

2. W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalone jest stanowisko, że do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy zaniechał on zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (m.in. wyroki z 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 22, i z 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, oraz postanowienia: z 26 listopada 2012 r., III SZ 3/12; z 15 lutego 2013 r., I CZ 186/12; z 26 marca 2014 r., V CZ 14/14; z 27 czerwca 2014 r., V CZ 41/14; z 4 września 2014 r., II CZ 41/14; z 4 września 2014 r., II CZ 43/14).

3. W rozpoznawanej sprawie Sąd pierwszej instancji był związany oceną prawną i wskazaniem co do dalszego postępowania wyrażonymi w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego z 25 lutego 2021 r., wiążącymi zarówno sąd, któremu sprawa została przekazana, jak i sąd drugiej instancji, przy ponownym rozpoznaniu sprawy (art. 386 § 6 k.p.c.).

Z uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia wynika, że kwestia istnienia zdarzenia szkodzącego oraz związku przyczynowego zostały już rozstrzygnięte w wiążący sposób w poprzednim wyroku kasatoryjnym. Ustalenie to wiąże Sąd Najwyższy w postępowaniu zażaleniowym, który na tym etapie postępowania nie ma możliwości oceny zasadności roszczenia oraz merytorycznego badania stanowiska prawnego Sądu drugiej instancji, jak również badania prawidłowości zastosowania przepisów prawa procesowego, które nie odnoszą się ściśle do wskazanych podstaw uchylenia wyroku Sądu pierwszej instancji.

Skoro przy ponownym rozpoznaniu sprawy przedmiotem oceny Sądu pierwszej instancji miało być jedynie istnienie szkody oraz jej wysokość, to nie odniesienie się przez Sąd Okręgowy do tych przesłanek odpowiedzialności pozwanego, warunkujących zasadność roszczenia odszkodowawczego, a tym samym nie zastosowanie się do wskazań Sądu Apelacyjnych zawartych w uzasadnieniu wyroku z 25 lutego 2021 r., uzasadnia w okolicznościach sprawy tezę o nierozpoznaniu istoty sprawy (art. 386 § 4 k.p.c.).

4. Z tego względu, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. oddalił zażalenie.

(D.Z.)

[ms]